

Ai Weiwei

Filmstills uit 'Fairytale', 2007, kleur, 152 min.

homo universalis 2.0

De Chinese kunstenaar Ai Weiwei laat in zijn strijd voor meer maatschappelijke en politieke vrijheid geen medium onbenut.

door Nanda Janssen

Ai Weiwei met 'Sunflower Seed', 2010 (foto: Tate Photography)

'Rock', 2009-11, porselein, 117,8 x 75 x 33,7 cm en 'Tree', 2009-10, dode boomstronk uit Zuid-China, variabele afm. (foto: neugerriemschneider)

M

Met Ai Weiwei (1957) is een nieuw type kunstenaar opgestaan: de homo universalis 2.0. Hij is kunstenaar, architect, landschapsarchitect, kapper, ontwerper, curator, blogger, restauranthouder, aanjager, denker, onderzoeker, ambachtsman, sociaal activist, documentairemaker: de lijst is eindeloos. Ieder terrein beheerst hij feilloos. Engagement heeft altijd deel uitgemaakt van zijn werk en wezen. Het zit hem in de genen. Zijn vader, de vermaarde dichter Ai Qing, werd onder Mao's regime voor zijn idealen met zijn gezin naar het platteland verbannen. Ais sociale kant komt de laatste jaren sterker tot uiting doordat hij vanaf 2006 actief ging bloggen. Zijn denkbeelden bereikten daardoor een veel groter publiek. Op het hoogtepunt besteedde Ai negentig procent van zijn energie aan het bloggen en liet zo een directe, dissidente stem horen in het gecensureerde China. Tegelijk maakte hij het platform ook tot een wezenlijk instrument bij de totstandkoming van zijn werk. Via het blog kon iedereen participeren in burgeronderzoeken of kunstwerken zoals *Fairytale* (2008) waarbij 1001 Chinezen de Documenta in Kassel bezochten. Tentoonstellingsmaker Hans Ulrich Obrist noemde het blog "One of the greatest social sculptures of our time". In 2009 werd dit

Ais sociale kant komt de laatste jaren sterker tot uiting doordat hij vanaf 2006 actief ging bloggen.

blog op last van de Chinese overheid gesloten. Een selectie van de 2700 berichten is in het Engels vertaald en gebundeld in een boek. Intussen heeft Ai zijn toevlucht genomen tot Twitter.

Dankzij deze activiteiten, zijn rol als medeontwerper van het Olympisch Stadion in Beijing (2008) en het veelbesproken werk met zonnebloempitten in Tate Modern (2010) veroverde Ai in rap tempo de eerste plaats op 'hitlijsten' zoals de 'Power 100' van het Engelse ArtReview. Bij een breder publiek raakte hij bekend toen hij vorig jaar op verdenking van economische misdaden achter de tralies verdween en pas na ruim drie maanden werd vrijgelaten. Dit heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen dat hij vorig jaar de 24ste plaats bezette in de 'Time 100'

van het weekblad Time Magazine. Aan deze kunstenaar wijdt museum De Pont een solotentoonstelling.

iconen

Een relatief nieuw element in het oeuvre zijn de films die in het kielzog van het blog en de kunstwerken ontstonden. Deze rauwe, low-budget documentaires duren gemiddeld twee tot drie uur. Films als *Fairytale* (2007) en *Ordos 100* (2012) brengen de ontwikkeling van bepaalde kunst- of architectuurprojecten in beeld. Heel anders zijn *Lao ma ti hua* (Disturbing the Peace, 2009), *One Recluse* (2010) en *So Sorry* (2012) die een kant van China tonen die buitenstaanders nooit te zien krijgen. Corruptie, machtsmisbruik, geweldpleging, censuur – het voltrekt zich allemaal voor de camera. Zo wordt Ai tijdens zijn onderzoek naar de slachtoffers van de aardbeving in Chengdu midden in de nacht door de politie van zijn hotelbed gelicht en geslagen. Ai laat zich in de films van zijn militante kant zien: hij blaft de politie zijn rechten toe, eist dat zij zich identificeren en dient herhaaldelijk klachten in bij de politie over hun optreden. Het lijkt water naar de zee dragen. Maar de kunstenaar leeft naar zijn adagium: persoonlijke ervaring is het fundament van maatschappelijke verandering. In deze radicale aanpak onderscheidt hij zich van de voorzichtigere benadering van andere kritische Chinese filmmakers. Voor Ai, die overigens van 1978-80 aan de filmacademie in Beijing studeerde, zijn cinematografische kwaliteiten bijzaak: de opnames worden gemaakt door assistenten die Ais handel en wandel op de voet volgen. Toen dat nog mogelijk was werden de films kosteloos toegezonden of uitgedeeld. Tegenwoordig maken de documentaires ook deel uit van de tentoonstellingen. De Pont toont zo'n tien films.

Lijnrecht tegenover het ongepolijste van de films staat het vakmanschap en de poëzie van het beeldende werk. Aan de hand van thema's als oud-nieuw, echt-nep, individumassa, destructie-recycling bevraagt Ai Weiwei de Chinese realiteit: "Who decides what is precious? Who decides what the established values for a society are and for what reason?" De laatste jaren zijn diens met symbolen beladen assemblages, installaties en sculpturen steeds grootser geworden, echter zonder hun lichtvoetigheid te verliezen. Alledaagse of historische voorwerpen zoals krukjes, tafels, stoelen, vazen,

'Fountain of Light', 2007, staal, glazen kristallen op houten platform, 700 x 529 x 400 cm, Faurshou Foundation

fietsen en deuren zijn favoriet. De met zorg gekozen objecten worden in China dagelijks gebruikt of vertegenwoordigen een bepaalde culturele betekenis. Ai zet deze iconen naar zijn hand en werpt zo ander licht op de heersende waarden. Het scherpe oog voor iconen heeft de kunstenaar gemeen met zijn inspiratiebronnen Andy Warhol en Marcel Duchamp. *Forever* (2003), het oudste werk op de tentoonstelling, laat zich lezen als een hommage aan Duchamps 'fietswiel' uit 1913, maar tegelijk is de fiets een belangrijk vervoermiddel in China. In Ais keten van fietsen ontbreekt bij de ene het stuur, bij een ander het zadel. Geen enkele fiets heeft trappers. Zou je een fiets er uit lichten, dan is die incompleet en letterlijk stuurloos. In navolging van het Rode Boekje staan de rechten van de groep boven die van het individu. De fiets verwijst dus zowel naar de kunstgeschiedenis als naar de Chinese maatschappij, een gelaagdheid die typerend is voor Ais kunst.

zonnebloem

Kenmerkend is ook de toepassing van eeuwenoude Chinese technieken. Bij de simpele krukjes uit de Qingdynastie (1644-1911), die samen een tros druiven vormen, hebben ambachtslieden die bij Ai op de loonlijst staan, geen spijkers gebruikt maar een klassieke Chinese houtverbinding. Daarnaast werkt Ai Weiwei op ontraditionele wijze met typisch Chinese materialen als thee, porselein, huanghuali hout, marmer, ebbenhout en bamboe en zet hij deuren, ramen en pilaren van ontmantelde Qingtempels of huizen opnieuw in. Er klinkt kritiek in door op hoe erfgoed – historische gebouwen en oude ambachten – in naam van de economische vooruitgang ten prooi valt aan de sloperskogel of nieuwe productiemethoden. Door inlijving van dit erfgoed redt Ai het van de vergetelheid. Soms krijgt dit engagement het karakter van een werkverschaffingsproject. *Sunflower Seeds* en het daarvan afgeleide *5.000 kg Sunflower Seeds* dat in De Pont te zien is, gaf een economische impuls aan de noodlijdende porseleinstad Jingdezhen. De opdracht om een miljoen (!) porseleinen zonnebloempitten te vervaardigen, hield 1600 inwoners een jaar aan het werk.

Ondanks deze Chinese elementen is er geen exotisme te bespeuren in de sculpturen en installaties. Toen Ai Weiwei in New York woonde (1981-93), schilderde hij Mao

Ai heeft een scherp oog voor iconen.

in een drieluik van zich af. Sindsdien is het politieke motief in zijn werk moeilijker aan te wijzen. Dit in tegenstelling tot zijn Chinese collega's die op de golven van de Political Pop en Gaudy Art in de jaren negentig roem (en geld) verwierven met Mao, Chinese karakters, draken en andere 'chinoiserieën'. Ai gaat zijn eigen weg, hij doorbreekt mede dankzij een sobere minimalistische beeldtaal geografische, linguïstische en culturele barrières.

Maar zoals altijd gaan, wanneer je niet vertrouwd bent met een bepaalde cultuur, veel symbolen en verwijzingen verloren. De zonnebloempit bijvoorbeeld is een verwijzing naar roerganger Mao die zichzelf zag als de zon en het volk als de zonnebloemen die zich naar hun leider richten. Meer dan bij menig andere kunstenaar snelt bij Ai Weiwei de informatie vooruit via zijn films en blog. Hij weet de media zo behen-

dig te gebruiken dat de artikelen en documentaires over hem bijna een verlengstuk vormen van het autonome werk. De kunstenaar lijkt de honderden interviews die hij per jaar geeft te gebruiken om zijn gedachten te scherpen. Het Westen heeft in Ai een medestander gevonden die China van binnenuit bekritiseert en bereid is grote risico's te nemen waarbij zijn bekendheid in de media hem ook een zekere bescherming biedt. Zijn lotgevallen, van detentie (van personeel), huisarrest, geldboetes tot vernieling van zijn atelier en de inbeslagname van eigendommen, worden breed uitgemeten in de pers. Gaat de mythevorming rond zijn persoon een heldere blik op zijn werk vertroebelen? De tentoonstelling in De Pont biedt de mogelijkheid tot een reality check.

Nanda Janssen is onafhankelijk tentoonstellingsmaker en schrijver

'Ai Weiwei', 3 maart t/m 24 juni, De Pont, Wilhelminapark 1, Tilburg; di t/m zo 11-17; MK gratis; catalogus gratis te downloaden via de site van het museum; www.depont.nl

'Forever', 2003, 43 fietsen, totaal 275 x 450 cm, coll. Tiroche and de Leon